

kritiek bloot. Wel geeft de schrijver een veelszins-interessante en diepdringende beschouwing over de verhouding van natuur en genade bij Barth en construeert hij van daaruit een achtergrond voor Barth's verwerping van den kinderdoop. Maar met Woelderink in zijn recensie in het blad „Enigheid des Geloofs" (o, onware titel!) gelooven wij, dat het zoover niet gezocht behoort te worden. Wanneer de schrijver het wezen van het sacrament geanalyseerd had, ware hij dichter bij huis geweest.

Maar hier komen dan ook de zwakheden van heel 't synodale denken aan het licht. Wij gelooven, dat de schrijver, door zijn eigen sacramentsleer, zich den weg versperd zag tot het doordringen tot den wezenlijken achtergrond van Barth's kritiek.

Immers: juist het stellen van het wezen van het sacrament in de correlatie (dat wil zeggen, dat het geloof van den ontvanger mede tot het wezen van het sacrament behoort) verhindert tot deze wortels van Barth's sacramentsleer door te dringen. Doordat hij zich van te voren op de correlatie had vastgelegd, heeft hij zich laten verstrikken in Barth's probleemstelling, dat een sacrament zonder geloof gelijk is aan een executie zonder slachtoffer. En zoo liep zijn boek uit op een pleidooi voor de meening, dat dit geloof niet dadelijk bij den kinderdoop aanwezig behoeft te zijn, maar, door de vrijmacht Gods, ook later gewerkt kon worden.

Maar deze uitweg van de z.g. vervangingsformule tast het probleem in zijn hartader niet aan. Het is een, zij het verkapt, vasthouden aan het verwarren van het schenken Gods in het sacrament met het ontvangen van den gebruiker. In wezen wordt ook zoo het geloof gemaakt tot een constitutief gegeven in de sacramentsleer. En wie dat doet, schept een invalspoort voor elk subjectivisme, ook voor het bodemlooze subjectivisme van de moderne dialectiek.

Tegenweer is hier alleen mogelijk vanuit de reformatische sacramentsleer, welke scherp onderscheidt tusschen het offerre Dei (het schenken Gods) en het accipere (het ontvangen) van den gebruiker. Het schenken Gods in het sacrament, het aanbieden des HEEREN, niet in remonstrantschen zin gedacht, maar het aanbieden, omringd met de dreigementen, de vermaningen en eedzweringen des HEEREN, is onafhankelijk van het geloof van den ontvanger, waarachtig en betrouwbaar. In dezen geldt, wat de Dordtsche vaderen zeiden van het Evangelie, dat het serieus, ernstig gemeend, wordt aangeboden. De zichtbaar gepredikte beloften des HEEREN in het sacrament roepen wel om geloof, maar ze bevatten ook vloek en dreiging, voor wie het sacrament in ongelooft verwerpt.⁵⁰⁾

En zoo manifesteert zich ook hier, dat theologien en kerk niet van elkaar zijn los te maken.

Indirect is dit boek dan ook een bewijs voor het feit, dat de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit niet waarachtig „vrij" meer is. Dat de vrijheid, welke daar heerscht, niet de vrijheid is van 't Schriftgeloof, alleen aan Woord en Confessie gebonden theologische denken. Maar dat de door den naam der Universiteit gepredikte vrijheid, in wezen gebondenheid is, niet meer aan het Woord en de Gereformeerde Confessie alleen, maar tevens aan het door de Gereformeerde Kerken bindend gestelde kuyperiaansche theologoumenon.

Het is de valsche theologie, welke eerst de Gereformeerde Kerken heeft meegesleept in een valsche belijden en die nu op haar beurt machteloos is om verder te werken aan de outplooiing van de reformatische theologie in onze eeuw. Het vergaat den kuyperiaanschen theologen als den thomisten. Wanneer men zich eenmaal heeft vastgelegd op buiten-schriftuurlijke dogmata, is het theologisch denken onvruchtbaar geworden en kan dit zich nog alleen maar bewegen binnen van te voren vastgestelde grenzen. Met als resultaat, dat het verloopt in dorre, buiten het leven der gemeente en het leven des geloofs staande denkschematiek.

Bavinck heeft eens geschreven: „De gemeente is heel deze eeuw door een speelbal geweest van theologen; beurtelings belasterd of geveid, bespot of naar den mond gesproken, is zij in haar ware karakter door allen miskend en dat onder de leuzen: „fiat scientia, percat ecclesia" (de wetenschap moet voortgang hebben, al gaat de kerk eraan ten onder), opgeofferd aan het stelsel, dat men zelf had uitgedacht".⁵¹⁾

Zoo staat het ook hier. Het kuyperiaansche stelsel moest voortgang hebben, al werden daaraan de Gereformeerde Kerken opgeofferd met alles wat God aan schoons en goeds in die Kerken had geschonken. En, eenmaal speelbal geworden van de theologen, is de ware kracht van de gemeente tegenover de ketterij van deze eeuw radicaal gebroken.

Maar de ware theologie zal ook hier dienstbaar zijn aan het leven der gemeente. Naar het woord van Bavinck in hetzelfde geschrift staat deze theologie ook niet vijandig tegenover de kerk, „maar leidt en bouwt haar op in het allerheiligst geloof. Het is trouwens

de Kerk, die de Theologie in het leven roept en in het leven houdt. Zoo is dan de Theologie ook verplicht te arbeiden aan hare volmaking".⁵²⁾

Aan dit doel wil dan ook deze kritiek dienstbaar zijn. Opdat eenmaal ook de oogen van alle ware christgeloofigen in ons vaderland mogen opengaan voor de gevaren, welke de Kerk van Christus in deze eeuw bedreigen, gevaren van het moderne dialectische theologische denken, gevaren ook van de door den geest van het afvallige wijsgeerige denken van de vorige eeuw bezwangerde school van Abraham Kuyper. Opdat ook in deze twintigste eeuw de gemeente het Woord des HEEREN in zijn vrije en soevereine spreken, in al de vastheid en betrouwbaarheid van zijn beloften moge verstaan en hebben moge tot een onwankelbaar fundament voor het leven des geloofs. O, HEERE! Uw Woord bestaat in der eeuwigheid in de hemelen. (Ps. 119: 89).⁵³⁾ R. H. BREMMER.

⁵²⁾ a.w., pag 44.

⁵³⁾ Hetwelk volgens den ouden Dichtsel aldus kan worden uitgelegd: Zoodat gene macht der aarde het kan bereiken, om het te doen vallen; Uwe beloften zijn zoo vast als de hemelen.

BOEKBESPREKING

S. P. Akkerman: „De Kunstenaar". Bosch en Keuning N.V., Baarn.

De weg naar het kunstenaarschap is lang en moeilijk. Niet elke aanleg voert uiteindelijk tot kunst, vooral niet als men niet alle krachten inspannt, elke gelegenheid om zich te ontwikkelen benut, maar zich voort tracht te bewegen langs platgelopen padjes, vertrouwend op de toezijningen en aansporingen van onbevoegden. Het einde zal dan zijn: bittere ontgoocheling en ondergang tenslotte, tenzij men door schade en schande geleerd, te rechter tijd zijn dwaling inziet en een eerlijk burgerbestaan verkiest boven een onzeker en onwaardig kunstenaarsleven.

Deze moraal zou men kunnen putten uit den roman van Akkerman. Het is stellig zijn eersteling, want hij geeft te veel, zooveel, dat de lezer het nauwelijks kan verwerken. De schrijver heeft eerst getracht een los geschreven verhaal te geven, een reeks min of meer interessante gebeurtenissen. Friesche dorpschetsen met soms humoristische inhoud, niet erg fijn, maar toch wel typisch. Hij is op den duur echter onder den indruk gekomen van zijn eigen verhaal en moraal en zoo is het uitgelopen op een roman, een kloek boekwerk van bijna driehonderd bladzijden.

Het verhaal speelt zich af in de eerste jaren van onze eeuw, den tijd van het opkomend socialisme in Friesland, en het meer en meer verdwijnen van de reciteerkunst — als men twee zulke ongelijksoortige grootheden in één adem mag noemen —. De hoofdpersoon maakt met beide kennis. Hij wordt ouderwetsch voordrager d.w.z. hij leert alleen héél aftand-sche stukken en draagt die zoo „gevoelvol" voor, als hun inhoud vereischt en hij bedankt er voor zijn kunst in dienst te stellen van het opkomend socialisme, dat hem wel wilde gebruiken, maar dan zonder godsdienst. Vooralsnog is de jongeman te ouderwetsch degelijk, om op zulk een goddeloos voorstel in te gaan. Hij blijft werken voor meer christelijk gefinte verenigingen, waar hij zoo weinig verdient, dat hij er niet van kan bestaan.

Is aanvankelijk de hoofdpersoon aardig vlot beschreven als een goede jongen, die een vers heel aardig kan zeggen, maar die geen verstand van kunst heeft, over het paard wordt getild door een wat opgewonden stiefvader en daardoor niet genoodzaakt flink te werken, deze soms heel levensware figuur uit een voordragerwereldje wordt ten slotte een slappe romanheld.

In plaats van een rustige, logische karakterontwikkeling, gebaseerd op een regelmatig zich ontwikkelend verhaal, geeft de schrijver ons een fismische reeks van onsamenhangende geschiedenissen en tal van overbodige verhalen, waaruit ten slotte de jeugdige christelijke voordrager te voorschijn komt als een rasecht artist van het kermisgenre.

Niet de drang van het „kunstenaarschap", maar van het kunstenaarsleven, het vrije bestaan, blijkt hem te leiden. Hij wordt een zorgeloos huisvader, die elk rustig, verzekerd burgerbestaan opoffert voor een loopbaan, waarvoor hij niet deugt, naar hij zelf wel weet. Als de schrijver zich bepaald had tot zijn voordrachtskunst, het beste gedeelte uit het boek, met kennis van zaken beschreven, dan was er een goed verhaal uit gegroeid. Nu heeft hij den voordrager tot artist laten verworpen en is een lange lijst van mislukkingen noodig om het troosteloze en gevaarlijke van dit leven te teekenen. De ontwikkeling of verworping van den christelijken voordrager van prijsverzen tot den zwakkeling, die principes en bestaan opoffert aan wat niets met zijn „kunst" te maken heeft, deed een roman ontstaan die ondanks de bekeering aan het slot, zeer onbevredigend is.

Er bestaat eenige overeenkomst tusschen den auteur en den hoofdpersoon. Beiden hebben te hoog gegrepen, hebben den langen weg naar het kunstenaarschap te snel willen afleggen en zijn daardoor mislukt.

Wanneer de schrijver zich meer gaat beheerschen,

zal de spreuk: „Oefening kweekt kunst" hem heilzaam kunnen zijn, want hij is niet ontbloot van talent, evenmin als de hoofdpersoon uit zijn boek. De zwakke proef die hij aflegde, geeft daarvan blijk. Een christelijke roman stelt zware eischen, moet behalve kennis van het gewone leven, ook aantoonen de alles doordringende kracht van het geloof. De ouderwetsche bekeeringsgeschiedenis moet tot het verleden gaan behooeren en mag niet weer opgepoetst naar voren gebracht worden, evenmin als ouderwetsche prijsverzen. Het lot van Dirk, de moraal van den roman, geldt ook den schrijver.

H. S.

Dr G. Ch. Aalders, Esther (Het Boek Esther). Kampen, J. H. Kok N.V., 1947.

Dit is een deeltje van de „Korte Verklaring"; en begrijpelijkerwijze niet een der volumineuze deelen. Ook met dit deeltje zijn we blij, zooals de Korte Verklaring in haar geheel ons een gelukkige greep van wijlen den Heer Kok geweest schijnt te zijn. Men bedenke wel, dat de auteur van dit gedeelte zich beperkt tot populaire verklaring. Hij vermijdt, en dit verstaan we, excursies naar het gebied van de openbaringsgeschiedenis, om maar niet te spreken van andere theologische wetenschappen. Met — in dezen — een enkele aanduiding volstaat hij, en dan nog aan het eind. De waarde van dit deel uit de K.V. ligt in de duidelijkheid en de historische praeciseering. We zijn blij, dat de K.V. weer haar loop hervat heeft.

K. S.

Nel Verschoor-van der Vliet, Vorstin in Goud. Uitgave fa. Van der Peyl, Oost- en West-Souburg.

Een aardig boekje, bestemd voor de schooljeugd, blijkens een voorin afgedrukte in te vullen opdracht aan leerling zoo en zoo, ondertekend door het hoofd der school. De schrijfster vertelt onderhoudend; ieder begrijpt natuurlijk, dat het boekje bestemd is voor de dagen van het regeeringsjubileum van H. M. de Koningin. Dr G. P. v. Itterzon schreef een voorwoord. Schrijfster doorloopt de geschiedenis van het zorgelijke begin af, toen Oranje scheen uit te sterven, tot aan de geboorte van prinses Marijke, de oogjes zijn niet vergeten. Over Indië — de laatste fase — wordt niets gezegd. Aardige foto's, officieele en officieuze, op goed papier, zijn opgenomen. We gelooven, dat schrijfster en uitgever uitstekend geslaagd zijn.

K. S.

Amice frater,

Men zegt, dat de historie zich steeds herhaalt, en daar zit waarheid in dat zeggen, omdat heel de menschelijke historie ons den strijd toont tusschen het Koninkrijk van Christus en het rijk des satans.

Het is altijd weer dezelfde strijd, zij het in iedere eeuw weer in andere gedaante.

Het rijk der wereld kan in iedere zichtbare vijandschap optreden, in brutaal ongelooft, rationalisme, atheïsme, en materialisme, zooals in 't laatst der achtentiende en ook in de negentiende eeuw. En dan met een woede, die de vrijheid van Christus' kerk niet kan dilden. Die tijd kan er spoedig weer zijn.

Maar de satan komt ook als een engel des lichts. Dan doet hij alsof hij het Woord Gods, de christelijke waarheden aanvaardt, die nog eens, recht goed verstaan, zal verdedigen, bewijzen zelfs, en dan is hij het gevaarlijkst. Want een reeds ingezonken christendom heeft dan geen verweer en laat zich gemakkelijk verleiden. Zoo nu was het met Hegel.

Hegel keerde zich tegen het botte rationalisme en de verlichting der achttiende eeuw. Dat durfde de openbaring verwerpen en daartegen kwam Hegel schijnbaar met kracht op.

Hij zou de dogmata der christelijke kerk eens nieuwen steun geven door zijn denken. Rome was de kerk van den dwang en Hegel dacht er niet aan, als te voren Leibniz's lievelingsidee was, dat Rome en het protestantisme weer tot één kerk zouden worden.

Ook de oecumenische gedachte is waarlijk niet nieuw. Hoe verleidelijk de dingen hier zijn voor de oprechte en wijze kinderen Gods blijkt ons uit het feit, dat Bilderdijk veel met Leibniz ophad, zooals Groen zich vergiste in Schellings romantiek.

Hegel werd dus vooral in Duitschland maar ook hier te lande de wijsgeer van het protestantisme. Men herinnere zich maar, hoe dr Bronsveld, zeker niet ten onrechte, van dr Kuyper's intree-preek in Utrecht waarschuwend zeide: zit in die preek niet te veel van Hegel? En het was zoo.

Feitelijk is dr Kuyper nimmer, wat dan zijn wijsgeerige gedachten betref, van Kant en Hegel losgekomen. En dat heeft ons mee zijn „onzichtbare" en „zichtbare" kerk bezorgd, dat „wezen en verschijning" van kerk en verbond, waarop thans de leiding der anti-revolutionaire partij haar actie bouwt.

Men meene dus nooit, dat wij eenvoudige menschen niets met die dingen te maken hebben. Zij brengen